

รูปแบบการดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ, บญฺรร่วม คำเมืองแสน, ปณิตพงษ์ วงศ์นาศรี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อีเมล: chaiyan1971@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2. เพื่อศึกษาหลักเบญจศีลที่สร้างความปรองดองสมานฉันท์ 3. เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับ การดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยได้เลือกพระสังฆาธิการ จำนวน 17 รูป เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบการเดินทวนเข้าพื้นที่ แบบสำรวจสภาพพื้นที่เบื้องต้น แบบสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล แบบสนทนากลุ่ม แบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม แบบบันทึก แบบศึกษาประวัติชีวิต และอุปกรณ์อื่นๆ เช่น กล้องถ่ายรูป เป็นต้น แล้วตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1) พระสังฆาธิการที่ได้ดำเนินโครงการนี้ เป็นการทำงานร่วมกันทั้งธรรมยุตและมหานิกายทุกระดับชั้นตั้งแต่เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด โดยฝ่ายปฏิกรงานต่างๆ อยู่ที่เลขานุการของเจ้าคณะที่ทำงานร่วมกัน มีการเก็บข้อมูลของผู้ที่เข้าร่วมโครงการทั้งพระสงฆ์ ประชาชน เยาวชน ผู้นำชุมชน ส่วนงานราชการ เข้าสู่ระบบสารสนเทศ ส่วนการเก็บข้อมูลในการทำวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกพระสังฆาธิการที่อาศัยและเป็นเจ้าคณะในเขตพื้นที่ต่างๆ ทั้งที่อยู่ในเมืองและอำเภอ และพระสังฆาธิการที่เลือกนั้นมีทุกระดับและมีปฏิบาทที่มีคุณลักษณะพิเศษที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็จริงมากที่สุด

2) การปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าทันต่อการแก้ไขปัญหาต่างที่เกิดขึ้นในสังคม นอกจากนั้น ยังสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับพระพุทธศาสนา โดยอาศัยพระสังฆาธิการคอยขับเคลื่อน และทำงานร่วมกันทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธามากขึ้น เพราะเห็นบทบาทของพระสงฆ์ที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนต่างๆ ความขัดแย้งในสังคมลดลง เห็นได้จากการสังเกตพฤติกรรมของประชาชนที่ให้ความสนใจใน

การปฏิบัติธรรมมากขึ้น หน่วยงานราชการให้ความร่วมมือในโครงการมากขึ้น ตลอดจนการลงทะเบียนในระบบสารสนเทศมากขึ้น

3) ด้วยเหตุที่การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านศีลห้า มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน การดำเนินงานต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน จึงควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐเข้ามาช่วย ส่วนการประสานงานกับส่วนราชการในระดับจังหวัด ควรเป็นการดำเนินงานของผู้กำหนดนโยบาย เพราะจะทำให้ผู้ปฏิบัติการทำงานได้สะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง จะทำให้การตื่นรู้ของประชาชนมีความสำคัญมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานของคณะสงฆ์บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างดี

คำสำคัญ: ความปรองดองสมานฉันท์, หมู่บ้านรักษาศีล 5, พระสังฆาธิการ

Model of the Project to Build a Harmonious Reconciliation with the Principles of Buddhism. "Precepts Village 5 " of Buddhist Monks in the Surajthani Province.

Phrakhrupaladsuwattanametakhun, Boonruam Khammuangsaen,

Punnapong Wongnasri

Mahamakut Buddhist University

Email: chaiyan1971@gmail.com

ABSTRACT

The objectives of this qualitative research were; 1. To study the role of administrative monks in Suratthani province, 2. To study the Five Precept principles for reconciliation building, and 3. To find an appropriate model of reconciliation building project based on Buddhist principle in “The Five Precepts Observation Community” of administrative monks in Suratthani province. The data were collected from 17 administrative monks by area survey, in-depth interviews, focus group discussions, participatory observation, and biographic study, and then analyzed by content analysis.

The results of the study found that:

The administrative monks from abbots, sub-district, district and provincial administrators of both Mahanikaya Sect and Dhammayutta Sect work together through the administrative secretary office. The data of project participants; monks, communities, people, government sectors and private sectors were filed in information technology system. The administrative monks in different levels used in this study were living in Mueang district of Suratthani province.

The Five Precepts observation could make people live together in society happily, create progress to the nation and strengthen the establishment of Buddhism. The move and work of administrative monks arouse the faith of people in Buddhism since people noticed the role of administrative monks in helping society and reducing social conflicts. The evidence came from the increasing number of people participating in Dhamma practice, cooperation of government sectors and enrollments in information technology system.

The operation of the Five Precepts observation community project has a clear strategy, obtains cooperation from sectors and agents and receives supportive budget from the state. The operation with state agents in provincial level should come from the project executives so that the workforce can carry on the work in the area thoroughly. Again, a regular public relation can alert people and result to achievement of Sangha performance.

Keywords: Reconciliation, The Five Precepts Observation Community, Administrative monks

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ตามที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติร่วมกับมหาเถรสมาคมได้ดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” มีกรรมณงค์ให้วัด/สถานศึกษา หน่วยงานอื่นๆ ได้ติดป้ายประกาศเรื่องศีล 5 คือ 1. ไม่มุ้งร้ายทำลายผู้อื่น 2. ไม่ทุจริตคิดโกง 3. ไม่ประพฤติดินในกาม 4. ไม่หลอกลวงกล่าวเท็จ 5. ไม่เกี่ยวข้องสิ่งเสพติดให้โทษ ด้วยเหตุนี้พระสังฆาธิการในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงได้ดำเนินการตามโครงการโดยเน้นให้ประชาชนปฏิบัติตามหลักศีล 5 เป็นสำคัญ

ในปัจจุบันสังคมเมือง สังคมในชนบท เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนทำให้ชีวิตและการครองชีพจะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับภาวะของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปถ้ามองย้อนถึงอดีตจนถึงปัจจุบันแล้ว สังคมไทยนั้นได้เปลี่ยนแปลงชนิดก้าวกระโดด ในอดีตนั้นบุคคลทั้งหลายมีอุปนิสัยและความประพฤติที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีศีล มีธรรม ซึ่งศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวของจิตใจเพราะบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แนบแน่น ผู้คนไปมาหาสู่กันด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน วัดเป็นสถาบันทางศาสนาอันได้แก่ พระพุทธศาสนา ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อและหัตถกรรมพื้นบ้าน อื่น ๆ ให้ชุมชนมาช้านาน เป็นที่ปรากฏโดยจะกล่าวได้อีกว่าวัดเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญและมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของชาวไทยอย่างมาก ตั้งแต่เกิดจนตาย วัดสร้างความเป็นระเบียบ ควบคุมความประพฤติของสมาชิก ช่วยปลูกฝังการถ่ายทอดระบบ คุณค่า ค่านิยม และอุดมการณ์อันดีงามแก่สมาชิกในสังคม โจรผู้ร้าย การลักขโมยก็มีน้อยหรือไม่เคยมีหากเปรียบเทียบแล้วสมัยปัจจุบัน คนสมัยอดีตกลัวต่อบาป มีความประพฤติในหลักพระพุทธศาสนา คือศีล

ศีล ตามความหมายแปลว่า สภาพปกติ เย็น ดีเลิศ การกระทำปกติและสภาพปกติตามธรรมชาติของทุกข์และสุข อนึ่งหมายถึงศีระความเย็นและสันติลักษณะของศีลคือ การละความเสื่อม คุณค่าด้วยความมีคุณค่า ต่อผู้มีศีล มีอานิสงส์ สมดังที่พระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนท์ว่า “ศีลที่เป็นกุศลมีอวิปปฏิสารเป็นประโยชน์และอานิสงส์การสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ หากมีการรักษาศีลก็จะให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขได้ผู้รักษาศีลจะเป็นผู้องอาจ นำเกียรติมาสู่มิตรเป็นที่รักของคนดีทั้งหลายศีลเป็นอภรณ์อันประเสริฐ ศีลคือ ความไม่ประมาทไม่ล่วงละเมิดของผู้มีเจตนาความตั้งใจ เป็นเครื่องขัดเกลาร่างกาย พยายามที่จะลวงออกทางกาย ทางวาจา มีการถือการดำ เป็นต้น เพราะเหตุที่ว่ามีความหมายว่า ปกติคือปกติทางกาย วาจา ใจ ศีลจึงมี 3 อย่าง คือ กุศลศีล อกุศลศีล อพยากตศีล ปกติของกาย วาจา ใจ ที่เป็นกุศล มีกุศลเป็นเหตุให้เกิด ชื่อ กุศลศีล

พระธรรมปิฎก กล่าวว่า ในการที่ศาสนาและจริยธรรมจะทำบทบาทให้สำเร็จนั้นจุดสำคัญก็คือจะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นหลักในการดำเนินชีวิต หลักพระพุทธศาสนาในการที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีศาสนาและมีจริยธรรมเพื่อที่จะพัฒนาชีวิตให้เจริญเติบโตขึ้นท่ามกลางบรรยากาศที่พร้อมไปด้วยศาสนา และจริยธรรมโดยที่ทั่วทั้งคนที่แวดล้อมและตัวเด็กเองนั้นต่างเป็นคนดีมีศาสนาและจริยธรรมด้วยกันทางพระพุทธศาสนาเห็นว่า การพัฒนาการทางกายไม่ได้แยกออกมาจากการพัฒนาในด้านอื่น ๆ

เพราะว่าส่วนอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กันจัดอยู่ชั้นศิลปะ 2 อย่างคือ อย่างแรกคือ ความเป็นการดำเนินชีวิตที่ไม่ขัดแย้ง ไม่ตัดขาด แต่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ อย่างที่สองเน้นความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นอยู่ด้วยกายกับการบริโภควัตถุ จัดเป็นศิลปะหมวดหนึ่ง เรียกว่าปัจจัยสันนิสศิลปะ (ศิลปะเนื่องด้วยปัจจัย 4) และเน้นโภชนาภัณฑ์ปัญญา (ความรู้จักประมาณการบริโภคบริโภคใช้สอย)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา รูปแบบการดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนต่อไป

โจทย์วิจัย

1. บทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นอย่างไร?
2. หลักเบญจศีลที่สร้างความปรองดองสมานฉันท์เป็นอย่างไร
3. รูปแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับ การดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ของพระสังฆาธิการในจังหวัด สุราษฎร์ธานีเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาหลักเบญจศีลที่สร้างความปรองดองสมานฉันท์
3. เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับ การดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ของพระสังฆาธิการในจังหวัด สุราษฎร์ธานี

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. จะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักเบญจศีลของประชาชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความปรองดองสมานฉันท์
2. จะเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมอย่างมีคุณค่า ก่อให้เกิดความผาสุกของประชาชนโดยพระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาด้านจิตใจอย่างมาก
3. จะก่อให้เกิดข้อเสนอแนะสำหรับการแก้ไขปัญหาความแตกแยกทางสังคม ที่ทำให้สังคมอ่อนแอและขาดความมั่นคง

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวางแผนเขียนกรอบในการวิจัย กล่าวคือ ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎี โดยเริ่มจากประเด็นที่ต้องการวิจัยแล้วนำไปสู่การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงมาออกแบบการวิจัย ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อนำไปวิเคราะห์จนนำไปสู่ข้อค้นพบ รูปแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับการดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ของพระสังฆาธิการในจังหวัด สุราษฎร์ธานี

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากพระสังฆาธิการ

สรุปเป็นข้อค้นพบ (Fact finding) ได้ว่า พระสังฆาธิการที่ได้ดำเนินโครงการนี้ เป็นการทำงานร่วมกันทั้งธรรมยุตและมหานิกาย ทุกระดับชั้นตั้งแต่เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด โดยฝ่ายปฏิบัติการงานต่างๆ อยู่ที่เลขานุการของเจ้าคณะที่ทำงานร่วมกัน มีการเก็บข้อมูลของผู้ที่เข้าร่วมโครงการทั้งพระสงฆ์ ประชาชน เยาวชน ผู้นำชุมชน ส่วนงานราชการ เข้าสู่ระบบสารสนเทศ ส่วนการเก็บข้อมูลในการทำวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกพระสังฆาธิการที่อาศัยและเป็นเจ้าคณะในเขตพื้นที่ต่างๆ ทั้งที่อยู่ในเมืองและอำเภอ และพระสังฆาธิการที่เลือกนั้นมีทุกระดับและมีบทบาทที่มีคุณลักษณะพิเศษที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

1. ท่านคิดว่า “โครงการหมู่บ้านศีล 5” มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างไร

สรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน (Grounded Theory) ได้ว่า ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าทันต่อการแก้ไขปัญหาต่างที่เกิดขึ้นในสังคม นอกจากนี้ ยังสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับพระพุทธศาสนา โดยอาศัยพระสังฆาธิการคอยขับเคลื่อน และทำงานร่วมกัน ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธามากขึ้น เพราะเห็นบทบาทของพระสงฆ์ที่เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนต่างๆ

2. ประชาชนได้ประโยชน์อะไรจาก “โครงการหมู่บ้านศีล 5” นี้

สรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน ได้ว่า ทำให้ประชาชนเกิดความสมัครสมานสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน และร่วมกันรักษาผลประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น ทำให้ประชาชนและพระสงฆ์มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น และมีจิตอาสาร่วมกัน เช่น พัฒนาวัด พัฒนาจิตใจของนักเรียนเยาวชนในสถาบัน

การศึกษาที่พระสงฆ์เป็นผู้นำในการสวดมนต์ไหว้พระ ให้ธรรมะ ให้ศีลให้พร ได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนในท้องถิ่น นำบุคลากรมาพัฒนาวัด ปฏิบัติธรรม ฟังธรรม มีการรักษาสภาพแวดล้อมทางทะเลให้มีความยั่งยืนสำหรับการประกอบอาชีพของชาวประมง

3. “โครงการหมู่บ้านศีล 5” นี้ ทำให้ประชาชนเกิดความปรองดองสมานฉันท์ที่ได้มากน้อยเพียงใด?

สรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน ได้ว่า ความขัดแย้งในสังคมลดลง เห็นได้จากการสังเกตพฤติกรรมของประชาชนที่ให้ความสนใจในการปฏิบัติธรรมมากขึ้น หน่วยงานราชการให้ความร่วมมือในโครงการมากขึ้น ตลอดถึงการลงทะเบียนในระบบสารสนเทศมากขึ้น ประชาชนมีการตื่นรู้เรื่องของศีลห้ามากขึ้น เห็นได้จากการที่ผู้ปกครองนักเรียนให้ความสนใจและอนุญาตให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมของทางวัด เช่น การปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ และการอบรมเยาวชนต่อต้านยาเสพติด และการเข้าร่วมกิจกรรมบุญประเพณี “ซักฟุ่มผ้าป่า” ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. “โครงการหมู่บ้านศีล 5” ที่ท่านรับผิดชอบอยู่นี้ มีสภาพการบริหารงานอย่างไรบ้าง และมีกี่ด้าน?

สรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน ได้ว่า เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พ.ศ.2560-2564 โดยมีวิสัยทัศน์ : พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน พันธกิจ : ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ พัฒนาพุทธมณฑล โดยใช้แผนงานเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา โครงการ 2 : ยุกระดับหมู่บ้านศีลห้า ผู้รับผิดชอบหลัก : คณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่ของมหาเถรสมาคม เป็นการทำงานเชิงรุกตามนโยบาย โดยสั่งการมาตามลำดับปกครองของสงฆ์ จนถึงระดับจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการ จัดทำในนามของจังหวัด มีคณะกรรมการดำเนินงานทั้งในศาสนจักรและอาณาจักรร่วมกันดำเนินงาน ซึ่งการดำเนินงานโดยภาพรวมแล้วก็ทำทุกๆ ด้าน แต่ด้านที่เน้นมากที่สุดคือโครงการหมู่บ้านศีลห้า มีการบริหารงานอย่างเป็นรูปธรรม พุ่งเป้าไปที่ประชาชนและเยาวชน ทำให้เกิดผลสำเร็จในการดำเนินงาน นอกจากนั้นคือความร่วมมือกันของพระสงฆ์ทั้งมหานิกายและธรรมยุตร่วมกัน

5. อะไรคือปัจจัยสนับสนุนให้“โครงการหมู่บ้านศีล 5” ที่ท่านรับผิดชอบอยู่นี้ บรรลุวัตถุประสงค์

สรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน ได้ว่า โดยรวมคือความร่วมมือจากประชาชน ผู้นำชุมชน ส่วนงานราชการ และพระสังฆาธิการ ตลอดถึงแหล่งทุนที่สนับสนุน ทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ได้ในระดับดี การประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงทุกส่วนงาน ทำให้เกิดกระแสโครงการหมู่บ้านศีลห้า ทุนในการดำเนินโครงการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จ เพราะแต่เดิมนั้นจะช่วยกันระดมทุนซึ่งต้องอาศัยศรัทธาจากประชาชนเป็นหลัก

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านศีล 5

สรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน ได้ว่า ด้วยเหตุที่การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านศีลห้า มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน การดำเนินงานต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งประสบความสำเร็จและมีปัญหาอุปสรรคต่างๆ เช่น ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ซึ่งแต่ละวัดนั้นต้องอาศัยความสามารถเฉพาะบุคคล จึงสามารถดำเนินงานได้ ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานได้ไม่เต็มที่ การประสานงานกับส่วนราชการในระดับจังหวัด ควรเป็นการดำเนินงานของผู้กำหนดนโยบาย เพราะจะทำให้ผู้ปฏิบัติการทำงานได้สะดวกยิ่งขึ้น ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้การตื่นรู้ของประชาชนลดความสำคัญลงไป จึงส่งผลให้การดำเนินงานของคณะสงฆ์ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอตามที่ตั้งเป้าไว้ ผู้กำหนดนโยบายควรประสานงานกับส่วนงานราชการในระดับจังหวัดและประชา สัมพันธ์ให้เข้าถึงแหล่งข้อมูล และควรปลูกฝังค่านิยม โดยกำหนดให้ประชาชนทุกคนปฏิบัติ

ส่วนที่ 4 ข้อค้นพบที่ได้จากการลงภาคสนาม

สรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน ได้ว่า จากการที่คณะผู้วิจัยทั้งหมด จำนวน 3 รูป/คน ได้ข้อค้นพบจากการสังเกต การสัมภาษณ์/การสนทนากลุ่ม และการศึกษาเอกสารบันทึก ทำให้ทราบว่า การดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านศีล 5” ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี นั้น เป็นโครงการการที่กระตุ้นส่งเสริมให้พระสังฆาธิการได้มีส่วนรับผิดชอบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนให้มากขึ้น ซึ่งปกติพระสังฆาธิการท่านได้มีบทบาทตรงนี้อยู่เป็นประจำเพราะสังคมชนบทส่วนใหญ่จะอาศัยวัดอาศัยพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางจิตใจ และการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านศีล 5” ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุราษฎร์ธานีนี้ ทำให้เกิดความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดสันติสุขในสังคม และความดำรงมั่นของศีลธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีข้อค้นพบ (Fact findings) ที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และมีคุณค่าทางวิชาการ ซึ่งพร้อมที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป จึงนำมาอภิปรายผลโดยใช้หลักตรรกวิทยาในการให้เหตุผล เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ดำเนินงานนี้ เป็นผู้ที่พร้อมจะเสียสละส่วนตน มีความอดทนพากเพียรพยายาม เป็นผู้ที่มิปฏิบัติหยาบเลวโหด สอดคล้องกับ

งานวิจัยของ พระมหาชัยยันต์ ธมฺมวิสุทฺธิโก (ธรรมสุทฺธิ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชธรรมเจติยาจารย์ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร)” ผลการศึกษาพบว่า พระราชธรรมเจติยาจารย์ เป็นพระเถระที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นพระที่เปี่ยมล้นไปด้วยความเมตตาไม่มีประมาณ ประกอบคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาต่อประเทศไทย และต่างประเทศ เป็นพระนักพัฒนาสามารถใช้สื่อเทคโนโลยีจากรูปแบบต่างๆ ได้สร้างบุญยิวัตถุและบุญยีสถาน ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ยืนยงตลอดกาล พระราชธรรมเจติยาจารย์เป็นพระที่มีความอุตสาหพยายามในการปฏิบัติธรรมจนเกิดความเข้าใจ ท่านได้ประยุกต์หลักธรรมและวิธีการตามความเข้าใจของตนเองเข้าด้วยกัน ฉะนั้น การสอนของท่านจึงไม่ยึดติดอยู่กับตำรา แต่เป็นการอธิบายสภาวะที่สัมผัสได้ด้วยใจ อันเกิดจากการปฏิบัติตามวิธีการเจริญสมาธิในชีวิตประจำวัน วิธีการสอนธรรมะของพระราชธรรมเจติยาจารย์ เป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่ผู้ศึกษาธรรมะควรศึกษา เพื่อความเข้าใจและปฏิบัติตามแนวคำสอนของพระพุทธองค์ให้ถูกต้องยิ่งขึ้น โดยมีมุ่งประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง เพื่อให้สังคมมีความสุขทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพรชัย คนธสโร (แก้ววิเชียร) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า” ผลจากการวิจัยพบว่า แนวทางการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า เริ่มตั้งแต่การวางนโยบายเพื่อการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ผู้สันติภาพที่เป็นหน้าที่ของชาวพุทธ โดยพระพุทธองค์ได้มองวิสัยทัศน์โดยมีขอบเขตในการเผยแผ่ มีการวางพื้นฐานและความเข้าใจพื้นฐานของแต่ละบุคคล ทั้งยังมีการมอบหมายภารกิจตลอดจนถึงวิธีการต่างๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักวัตถุประสงค์รองและด้านธรรม โดยที่ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ของพระพุทธองค์นั้นพิจารณาไปถึงธรรมที่ให้ ให้เหมาะสมกับบุคคล มีการเน้นปัจเจกบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทั้งยังมีแนวการเผยแผ่คำสอน ที่มุ่งเน้นในด้านการดำรงชีพการงานต่างๆ ไปถึงคำสอนที่มุ่งไปสู่ความหลุดพ้น ตลอดจนถึงการเผยแผ่เข้าสู่กลุ่มมวลชนโดยใช้หลักการ วิธีการสู่เป้าหมาย โดยสิ่งเหล่านั้นสามารถจะพิสูจน์ทั้งโดยสมมติและความจริงแท้ โดยพระพุทธองค์ใช้วิธีการเผยแผ่อันหลากหลาย จนนำไปสู่ความสำเร็จ สิ่งหนึ่งที่มีการเผยแผ่ประสบความสำเร็จได้ดั่งนั้น เกิดจากการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทำให้เข้าถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็วและคุ้มค่า เช่นการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

ผลการวิจัยพบว่า หลักเบญจศีลที่สร้างความปรองดองสมานฉันท์นี้ เป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานที่จะทำให้เกิดสันติภาพในสังคม และศึกษาวิธีการที่จะทำให้นคนในสังคมเห็นประโยชน์และสนใจปฏิบัติตามศีล 5 มากขึ้น เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปรกติสุข เป็นเป้าหมายสูงสุดตามหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวรารานนท์ ฐิตานนฺโท (นวลคำ) ผลของการวิจัยพอจะสรุปได้ว่า ศีลห้าไม่ใช่กฎหมาย แต่เป็นหลักของการฝึกฝนตนเอง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามธรรมะ อันเป็นรากฐานของสังคม การดำเนินชีวิตในสังคม ต้องมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ อีกรวมทั้งมนุษย์ด้วย ทุกคนจึงจำเป็นต้องมีความสำนึกตน ต้องควบคุมตนเอง ปรับตนไม่นิยมความรุนแรง และต้องมีความปรารถนาดีต่อกันเพื่อให้การดำเนินชีวิตสมบูรณ์ ต้องงดเว้นจากการ

ฆ่า เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพาศพิณในกาม เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการเสพสิ่งมีเงินเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ควรมีเมตตา คือความปรารถนาดี สังคมก็จะบรรลุดุจดหมายที่ทำให้บุคคล อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ และไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่น ภาวทรภาพ สันติภาพ และความกลมเกลียวกันในหมู่มนุษย์ หลักศีล 5 สัมพันธ์กับกระบวนการสร้าง สันติภาพ โดยเป็นรากฐานจริยธรรมทางสังคมที่จะส่งผลให้สันติภาพเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ ประเด็นสำคัญ หลักของศีล 5 สามารถให้ผลเป็นสันติภาพทั้งภายในและภายนอก จะอย่างไรก็ตามสันติภาพทั้งสองระดับ จะอยู่คงทนได้เท่าที่สังคมยังให้ความสำคัญและรักษาด้วยความจริงจัง หากขาดสิ่งนี้ลงเมื่อไร สันติภาพก็ เป็นอันสูญสลายลงเช่นกัน ฉะนั้น เพื่อสนับสนุนการสถาปนาสันติภาพขึ้นในสังคม ปัจเจกบุคคล สังคม และรัฐ จึงควรประสานสามัคคีกันดำเนินการเพื่อให้ทุกคนได้ยึดศีล 5 เป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานให้จงได้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุณีย์ กัลป์ยะจิตร ได้วิจัยเรื่อง “การนำศีล 5 มาใช้ในชีวิต ประจำวันของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา” พบว่า “การนำศีล 5 มาใช้ ในชีวิตประจำวันของเยาวชนพบว่า ไม่เคยหยิบของเพื่อนเขาไปเป็นของตัวเอง แสดงให้เห็นว่าเยาวชน รักษาศีลข้อ 2 และเยาวชนมีการพูดหยาบคายทุกวัน แสดงให้เห็นว่าเยาวชนละเลยและไม่ปฏิบัติตามศีล ข้อ 4 อายุการศึกษาและสถานภาพการสมรสของบิดามารดากับการนำศีล 5 มาใช้ในชีวิตประจำวัน จาก การทดสอบทางสถิติพบว่า ความแตกต่างดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การเลี้ยงดูของบิดามารดาหรือ ผู้ปกครองกับการนำศีล 5 มาใช้ในชีวิตประจำวันมากที่สุด และจากการทดสอบทางสถิติพบว่า ลักษณะ ของการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา หรือผู้ปกครองที่ต่างกันมีการนำศีล 5 มาใช้ในชีวิตประจำวัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นั่นคือ ฐานการกระทำผิด ความถี่ที่ศาลตัดสิน ลงโทษและจำนวนครั้งของการถูกจับกุมไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับการดำเนินการโครงการสร้างความปรองดอง สมานฉันท์ โดยใช้หลัก ธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5”ของพระสังฆาธิการในจังหวัด สุราษฎร์ธานี การดำเนินงานที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้ดีนั้นคือการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ส่วน งานองค์กรต่างๆได้รับรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดร.คงชิต ชินสิญจน์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการประชาสัมพันธ์ภายในองค์กร ต้องพัฒนาจากเดิมที่เป็นแบบทางเดียวให้ เป็นแบบสองทาง ซึ่งถือว่าการรับข้อมูลกลับจากบุคลากรในองค์กรด้วย ให้ใช้ระบบของสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ E-Board, E-Office and E-Library เพื่อให้การประชาสัมพันธ์ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย โดยเร็ว 2. รูปแบบการประชาสัมพันธ์ภายนอก ต้องพัฒนาไปสู่รูปแบบของการตลาดแบบผสมผสาน IRM (Integrated Management) โดยตระหนักถึงองค์ประกอบทุกส่วนของการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ บุคคล สื่อ เป้าหมาย กิจกรรม และเวลา 3. รูปแบบการประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ต้องพัฒนารูปแบบที่มี อยู่ให้มีความเข้มแข็งเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยพัฒนาพระธรรมทูตฝ่ายบรรพชิต และสร้างองค์การการ ประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายคฤหัสถ์ ส่วนการพัฒนาด้านสถานที่ต้องให้มีเอกลักษณ์และ

สัญลักษณ์ (Brand) เป็นที่ยอมรับ นอกจากการประสมพันธ์แล้ว พระสังฆาธิการยังต้องอาศัยสื่อต่างๆ เป็นเครื่องมืออีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน(ดั่งวงค์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน” ผลการวิจัยพบว่า 1) คณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอินเทอร์เน็ต ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นจำนวนมากโดยเนื้อหาหลักอยู่ที่ประวัติขององค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมขององค์กร 2) รูปแบบการนำเสนอมีหลายอย่างทั้งเอกสารที่เป็นข้อความตัวอักษร เสียง ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว กราฟิกโดยผ่านเว็บเพจหลายเว็บเพจในโฮมเพจเดียวกันกระบวนการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นแตกต่างกันออกไปแต่ก็มีองค์ประกอบคล้ายกัน คือ มีคอมพิวเตอร์ฮาร์ดแวร์ขององค์กร มีโปรแกรมหรือซอฟต์แวร์ในการสร้างเว็บไซต์ได้เอง ข้อมูลมีมากพอและมีกรเคลื่อนไหวในเว็บไซต์โดยสม่ำเสมอ ระบบการสื่อสารข้อมูลใช้ช่องทาง คือ อินเทอร์เน็ตแต่มีการเชื่อมต่อหลายแบบแตกต่างกันตามสมควร บุคคลากรส่วนมากยังเป็นผู้เสพสาร ผู้ผลิตยังมีไม่เพียงพอ บางเว็บไซต์มีคนดำเนินการเพียงคนเดียว ระเบียบปฏิบัติและคู่มือเว็บไซต์ส่วนมากดำเนินการตามระเบียบประสิทธิภาพของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการใช้เทคโนโลยีของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนั้น จากการสำรวจปริมาณผู้อ่านหรือผู้เข้าชมตามเว็บไซต์ต่าง ๆ ในแต่ละเว็บเพจ และจากการสนทนากลุ่มสรุปได้ว่า ในเว็บไซต์ของสถาบันสงฆ์ องค์กรสงฆ์และองค์กรอิสระมีประสิทธิภาพเป็นที่น่าพอใจ ในส่วนของเว็บไซต์ของวัดไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะคนส่วนมากไม่ค่อยเข้าชมเว็บไซต์ของวัดมากนัก ด้านผลกระทบปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการใช้เทคโนโลยีของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันพบว่าทำให้ชาวบ้านมองพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตในทางที่นางสงสัยว่าอาจจะไม่ใช้ในการจัดทำเนื้อหาทางศาสนาอย่างเดียว อาจจะเปิดดูเว็บที่ไม่เหมาะสมได้ง่ายในด้านปัญหาและอุปสรรคนั้น พระเถระยังไม่เข้าใจรูปแบบและกระบวนการของการทำงานเกี่ยวกับการสร้างเว็บไซต์ เพื่อเผยแผ่ศาสนา มากนัก ส่วนคณะสงฆ์รุ่นใหม่ยอมรับได้และพยายามศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจนสามารถสร้างเว็บไซต์ได้เอง ส่วนหนึ่งเว็บมาสเตอร์ต้องจ่ายทรัพย์สินส่วนตัวเป็นค่าอินเทอร์เน็ตแอดเดรสหรือโดเมนเนม และจ่ายค่าเช่าพื้นที่เว็บโฮลตติ้งเพื่อให้เว็บไซต์ดำเนินการต่อไปได้ มีเพียงส่วนน้อยที่มีเว็บเซิร์ฟเวอร์ของตนเองส่วนมากจะเป็นองค์กรขนาดใหญ่ เว็บไซต์บางแห่งต้องปิดตัวลงเพราะแบกรับค่าใช้จ่ายไม่ไหว ปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งคือด้านภาษาเพราะเว็บไซต์ของคณะสงฆ์ไทยส่วนมากยังคงใช้ภาษาไทยในการนำเสนอแม้ว่าจะมีระบบช่วยแปลในเว็บค้นหาบางแห่งแต่มาตรฐานการแปลยังไม่เป็นที่ยอมรับ ทำให้เข้าถึงได้เฉพาะกลุ่มผู้รับสารที่อ่านภาษาไทยได้เท่านั้น 3) แนวทางในการพัฒนารูปแบบ กระบวนการของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศอินเทอร์เน็ตในอนาคตนั้น คณะสงฆ์ไทยต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ทันกับความเจริญของเทคโนโลยี และใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตให้ให้มีประสิทธิภาพ คณะสงฆ์ไทยควรมององค์กร เพื่อให้การสนับสนุนและควบคุมดูแลในการใช้อินเทอร์เน็ตให้เหมาะสมกับสมณะภาวะ เพราะในอนาคตสถาบันสงฆ์ องค์กรสงฆ์และวัดต่าง ๆ มีความจำเป็นต้องใช้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตมากขึ้นเพื่อให้ความเหมาะสมกับความเจริญของยุคสมัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัยดังกล่าวมาแล้ว คณะผู้วิจัยจึงนำผลการวิจัยมาดำเนินการจัดทำเป็นข้อเสนอแนะไว้เป็น 3 ระดับดังนี้

1. ความคิดเห็น จากการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการที่ดำเนินการโครงการหมู่บ้านศีลห้า ส่วนมากมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ดังนี้ 1) ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ซึ่งแต่ละวัดนั้นต้องอาศัยความสามารถเฉพาะบุคคล จึงสามารถดำเนินงานได้ ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานได้ไม่เต็มที่ 2) การประสานงานกับส่วนราชการในระดับจังหวัด ควรเป็นการดำเนินงานของผู้กำหนดนโยบาย เพราะจะทำให้ผู้ปฏิบัติการทำงานได้สะดวกยิ่งขึ้น 3) ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้การตื่นรู้ของประชาชนลดความสำคัญลงไป จึงส่งผลให้การดำเนินงานของคณะสงฆ์ไม่บรรลุวัตถุประสงค์

2. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม 1) ควรสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอตามที่ตั้งเป้าไว้ 2) ผู้กำหนดนโยบายควรประสานงานกับส่วนงานราชการในระดับจังหวัดและประชา สัมพันธ์ให้เข้าถึงแหล่งข้อมูล

3. รูปแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับการดำเนินโครงการหมู่บ้านศีลห้า ควรปลูกฝังค่านิยม โดยกำหนดให้ประชาชนทุกคนปฏิบัติ

บรรณานุกรม

- คงชิต ชินสิญจน์. (2551). “การพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต.
- คณะสหอยธรรม. (2535). *ศรีอริยมเตไตรย์*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิวัดมหาธาตุ.
- จรุง วรณกสิณานนท์. (2544). *เบญจศีล เบญจธรรมและอุโบสถศีล*. กรุงเทพฯ : พุทธลีลา.
- บุญมี แทนแก้ว และคณะ. (2538). *พุทธศาสน์ปรัชญา*. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2547). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 14, กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- พระมหาชัยยันต์ ธมฺมวิสุทธิโก (ธรรมสุทธิ). (2550). “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระราชธรรมเจดีย์อาจารย์ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิริวิโร)”. (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, นครปฐม.

- พระพรชัย คนธสาโร (แก้ววิเชียร). (2550). *ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า*. (วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, นครปฐม.
- พระมหาวรานนท์ ฐิตานนโท (นวลคำ). (2545). *ความสัมพันธ์ระหว่างศีล 5 และสันติภาพในสังคม : การศึกษาเชิงวิเคราะห์*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, นครปฐม.
- พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน (ดวงวงศ์). (2553). *ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, นครปฐม.
- วิทยาลัยสงฆ์ธรรมจักรเชียงใหม่. (2545). *หนังสือธรรมจักรเชียงใหม่*. เชียงใหม่ : นันทพันธ์พรินติง.
- รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล, พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี, ปีที่ 2 (12 กันยายน 2558 – 12 กันยายน 2559)
- ไสว มาลาทอง. (2542). *คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชากรผู้สนใจทั่วไป*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สมศักดิ์ สีนุระเวชญ์ และคณะ. (2439). *หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยสสน. 6 ฉบับ กระบวนการสมบูรณ์แบบขั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *คุณธรรมและจิตสำนึกของข้าราชการครู*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2557). *การจัดทำแผนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5”*. *บันทึกข้อความ ที่ พศ 0006/06833 วันที่ 7 สิงหาคม 2557*.
- สุณีย์ กัลปิยะจิตร. (2548). *การนำศีล 5 มาใช้ในชีวิตประจำวันของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา*. *วารสารสมาคมนักวิจัย*. กรุงเทพฯ : ส่วนผลิตวารสารสมาคมนักวิจัย.
- สิทธิพร เหลียงช่อ. (2544). *การปฏิบัติตนทางด้านศาสนาของผู้สูงอายุในชนบท*. การค้นคว้าแบบอิสระ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.